లెస్ లగేజ్, మోర్ కంఫర్ట్

"డియర్ శేఖరం!

అయిదు సంవత్సరాల తర్వాత జాబు రాస్తున్నందుకు ఆశ్చర్యపడొద్దు. ఇంతకాలం రాయకపోవడానికి, యిపుడు రాస్తున్నందుకు గూడా బలీయమైన కారణాలు వున్నాయి. అవన్నీ నేరులో చెబుతాను. నీతో అత్యవసరంగా మాట్లాడవలసిన పని ఏర్పడింది. ఈ జాబు చేరగానే బయల్దేరి రావలసింది. నేనిలా జాబు రాశానని ఎవరితోనూ చెప్పొద్దు. అన్ని వివరాలు నేరులో. నీకోసం వేచి వున్నాను. మురళి."

వాడి పేరుతో యింకొక దెవడైనా వ్రాసివుంటాడనుకోడానికి వీల్లేదు. మురళి దస్తూరి నాకు బాగా గుర్తే!

అయిదు సంవత్సరాలకు మునుపు అయిపులేకుండా పోయినవాడు మురళి. కనిపించలేదు అని ప్రకటన ఇవ్వడానికి వాడు చిన్నవాడేమీకాదు. అప్పటికే పట్టధారి. రాజ్యభారం స్వీకరించడానికి ముందు మళ్ళీ అవకాశం దొరకదన్న ఉద్దేశంతో ఎవరితోనూ చెప్పకుండా దేశాటనకు వెళ్ళిపోయిన రాకుమారుడిలా అతడు మటుమాయమైపోయాడు. మళ్ళీ యింతకాలానికి జాబు!

*　　　*　　　*

నేను, మా మురళి చిన్నప్పుడు మా వూరి ఏటి ప్రక్కన, కొబ్బరిచెట్ల నీడలో ఎన్నెన్నో పిచ్చుకగూళ్ళు కట్టుకున్నాం. పిచ్చుకగూళ్ళే కదా అని తేలిక చేసి పారెయ్యడం అన్యాయం. తాజ్మహలు నిర్మాణం కోసం షాజహాను తీసుకున్న శ్రద్ధాసక్తులను గురించి ఘనంగా చెప్పుకుంటారు. మా పిచ్చుకగూళ్ళ నిర్మాణంలో మా శ్రద్ధాసక్తులంతకు తక్కువైన వేమీకాదుతలదాచుకోడానికి గూడు లేక నిరాశ్రయంగా పడివుండే గువ్వలు చీకటి పడగానే వచ్చి ఆ గూళ్ళలో హాయిగా విశ్రమిస్తాయని మేమనుకునేవాళ్ళం. చిన్నతనంలోనే అంతలావు ఉపకారచింతన కలిగి వుండడం మాకెంతో గర్వకారణంగా వుండేది. గడ్డాలు మీసాలూ వచ్చి, తలలు గూడా పండి, పెద్దరికాల కన్నింటికీ తామే దిక్కయినట్టుగా తిరిగే మా వూరి పెద్దమనుషుల్ని చూస్తుంటే మాకొకవైపున ఒళ్ళు మండుకపోతుండేది. వెనుకటి కెప్పుడో ఎవడో ఒక పుణ్యాత్ముడు వూరినడుమ కట్టించిపోయిన ధర్మ సత్రం పైకప్పు కూలిపోయి, గోడలు నెర్రెలుపడి, ద్వారబంధాలు వ్రాలిపోయి, అంతా ఒక శిథిల గృహం సెట్టింగులా తయారైపోతుంటే వీళ్ళేం పట్టించుకున్నారు? వీళ్ళెలాగూ కొత్తగా గుళ్ళు కట్టించలేరు. ఉన్న గుడిలో పూజా పునస్కారాలూ లేక, దీపం పెట్టే దిక్కయినా లేక ఖిన్నుడై కూర్చున్న ఆ దేవుడి సంగతి వీళ్ళకేం కాబట్టింది? పోనీ, బడిసంగతే చూద్దాం. గవర్మెంటు వారి కళ్ళు తుడవడం కోసం యిక్కడొక బడికట్టడం వున్నమాట నిజం! ఇంతే సంగతులు. బడికి కావలసిన హంగులకు సంబంధించి అది అయ్యవారి నట్టిల్లు. కుర్రవాళ్ళు కుర్చునే కొయ్య పలకల్ని దొంగలెత్తుకపోయారు. పాఠాలు బోధించడానికి ఉపకరించే మ్యాపుల్ని, చార్టుల్నీ చెదలు తినిపోయాయి. ఆదిలో బడి కట్టడం నెలకొల్పిన వాళ్ళకు కాలక్రమంలో చదువుకునే కుర్రవాళ్ళ సంఖ్య పెరగవచ్చు నన్న వూహ వుండి వుండదు.

బడిముందర పెద్దరావిచెట్టు ఒకటి వుండబట్టి, దాని నీడ క్రింద మూడు తరగతులు ధారాళంగా కూచోడానికి వీలుండడం పిల్లల అదృష్టం లేకుంటే అన్నెం పున్నెం ఎరుగని కుర్రకుంకల నందరినీ ఒక మందలా ఆ వూరికొంపలోకి తోలి పెట్టి, చరిత్రలో 'కలకత్తా చీకటిగది' లాంటి ఉదంతం యింకొకటి సృష్టింపవలసి వచ్చేది. అబ్బబ్బ, లాభంలేదని కస్సు బుస్సులాడేవాడు మా మురళి. మనుషుల్లో స్వార్థం బలిసింది. తాము ఈ ప్రపంచం కోసమేనన్న భావన నశించింది. ఈ ప్రపంచమంతా తమకోసమే నన్న స్వాతిశయం హెచ్చింది. ఎవడి కడుపే వాడికి కైలాసమై పోయింది. ఇదంతా యిలా జరగగూడదనేవాడు మురళి. హైస్కూలున్న చిన్నబస్తీకిన్నీ, మా వూరికిన్నీ మధ్యదూరం అయిదుమైళ్ళు. పుస్తకాల సంచీ భుజానికి తగిలించుకుని, ఖాళీ అయిన అన్నం కారియర్‌ని ఒక చేతిలో పట్టుకుని, సాయంకాలాల్లో యింటికి తిరిగొస్తూ తారురోడ్డు పొడుగునా మేము ఒక ఆదర్శ నవసమాజానికి రూపకల్పన చేస్తూ వచ్చాం, అక్కడ దరిద్రం వుండదు. చీకుచింతలుండవు. దుర్వ్యసనాలుండవు. 'ఇంతై, అంతై, మరియు తానంతై' అన్నట్టుగా అది మానవుడెంతో ఎత్తుకు పెరిగే సమాజం!

'భేష్, బాగానే వుంది. కానీ ఆ సమాజానికి వెళ్ళేదారి ఎటువైపుగా వుందో, గమ్యస్థానం చేరుకోడానికి ఆ దారిగుండా ఎంతదూరం వెళ్ళాలో తెలియకుండా వుంది....' అనేవాణ్ణి.

'ఏముందీ? నువ్వు నాటకాలు రాస్తావు. నేను వేస్తాను. నిప్పుకు వాయువు తోడైనట్టే! కాల్చిపారేద్దాం' అనేవాడు మురళి.

మా మురళి తరఫున నేను వేడుకుంటున్నాను. మురళిని మీరు మన్నించాలి. అతడు కాల్చి పారేయాలన్నది లోకాన్ని కాదు - కుళ్ళును, కుసంస్కారాన్ని - కుటిలత్వాన్నీ! చేసినా అంతపనీ చేయగలిగినవాడే మురళి! నా బుద్ధికలా అనిపించేది. 'నాకు నచ్చిన హీరో' లక్షణాలు అలనాటి అతడి చిన్న ఆకారంలోనే నాకు కనిపించాయి. స్వతహాగా నేనే గొప్పవాడిని కాగలనన్న అత్యాశ ఆ చిన్నవయసులోనైనా లేకపోవడం భగవంతుడు నాకిచ్చిన గొప్పవరం! కానీ గొప్పవాడికి ప్రక్క వాడుగా ప్రసిద్ధి కెక్కడం మాత్రం అందరికీ లభించే భాగ్యమా?

అంతలో మా హైస్కూలు చదువు ముగిసింది.

మా మురళి మాటలద్వారా మీరీపాటికి గ్రహించే వుంటారు. అప్పటికే నేను దాదాపుగా కొంత వ్రాతగాణ్ణి! పరీక్షల తతంగమంతా వ్రాతతో గూడిన పనే గనుక, వ్రాతనుబట్టి పరీక్షల్లో నాకు కాస్తా ఎక్కువ మార్కులే వచ్చాయి. కాలేజీకీ వెళ్ళివుంటే ఆ మాత్రం మార్కులకు నాకొక స్కాలర్‌షిప్పు దొరక్కపోయేదిగాదు. కానీ, కాలేజి చదువుపైన ప్రలోభం పెట్టుకోడానికి వీల్లేకుండా చేసినవి మా కుటుంబ పరిస్థితులు. నేను ఫోర్తు ఫారంలో వున్నప్పుడు మా నాన్నగారు కాలం చేశారు. ముగ్గురు చెల్లెళ్ళకు పెళ్ళి చేయవలసిన భారం నా భుజాల పైన వుంది. పిత్రార్జితంగా కొంత పొలం మిగిలిందన్న మాటేగానీ, దానిపైన వచ్చే రాబడి మా తిండికైనా బొటాబొటీగా సరిపోయేదిగాదు.

కుటుంబ పరిస్థితుల దృష్ట్యా మురళిగూడా సరిగా నేనడిగి వచ్చినరాత్రే అడిగివచ్చాడు. లేదంటే ఒక చిన్న తేడా! వాడి తోబుట్టువులు వాడికన్నా పెద్దవాళ్ళు. ముగ్గురికీ పెళ్ళిళ్ళు అయ్యాయి. ఎవరి సంసారం వాళ్ళు చేసుకుంటున్నారు.

ముగ్గురక్కల ముద్దుల తమ్ముడు మురళి. ఈ బుల్లి బావమరిది మీద బావలకు గూడా చెప్పరానంత అభిమానం. వాళ్ళు భూమితల్లితో పోరాడి బ్రతికేవాళ్ళే. కానీ, తమ బావమరిదికి మాత్రం ఎద్దుల్ని కొట్టి ముద్దలు తినే దురదృష్టం పట్ట గూడదన్నది వాళ్ళ దృఢ నిర్ణయం. హైస్కూల్లో సర్టిఫికేట్లు తీసుకునేవరకూ నేనూ, మురళి కలిసేవున్నాం. సర్టిఫికేట్లు చేతికి తీసుకుని రోడ్డుపైకొచ్చాక మురళి అలాగే స్టేషనుకు వెళ్ళి పట్నానికి రైలెక్కేశాడు. నా పాటుకు నేనే వెనుదిరిగి మా పల్లెకు వచ్చేశాను.

వచ్చేశానన్న మాటేగానీ నేనుమాత్రం వూరుకున్నానా? రెండేళ్ళపాటు అదొక అజ్ఞాతవాసంలా ఒక ట్రెయినింగు స్కూల్లో కాలక్షేపంచేసి, టీచరుగా పని చేయడానికి కావలసిన యోగ్యతాపత్రం సంపాదించాను. అప్పటికింకా దేశంలో సమితులు ప్రాదుర్భావం జరగలేదు. జిల్లాలోని పాఠశాలల్ని జిల్లా బోర్డే ఏలుకుంటూ వుండేది. నేను ట్రెయినింగు స్కూలును వదలిపెట్టిన సమయానికి సరిగా మా వూరి బడిలో ఒక టీచరు రిటయిరు గావడంతో, ఆ ఖాళీకి నేను భర్తీ చేయబడ్డాను. అంతటితో నాకొక విస్తరి దొరికినట్టయింది. అరకొరగా వడ్డించినవిస్తరి అనుకోండి పోనీ!

చిట్టడివిలో నుంచి అమాంతంగా ఉద్యాన వనంలోకి విసిరివేయబడ్డ వాడి పరిస్థితి వూహించుకోవలసిందే! నగరం తన అందచందాలన్నింటితోనూ మురళిని అలా వివశుణ్ణి చేసివుండాలి. ఆ విషయం అతడి ఉత్తరాల ద్వారా నాకు తెలిసొచ్చేది. తన అనుభవాలను ఉల్లేఖించడానికి నేనొకణ్ణి బాగా దొరికిపోయాను మురళికి! అతడి అక్కచెల్లెళ్ళు చదువుకోలేదు. బావలకీ గొడవేమిటో అర్థంకాదు. అందువల్ల యించుమించుగా నాదొక దుబాసీ వ్యవహారమై పోయింది. ఎటొచ్చీ వచ్చే చిక్కంతా ఉత్తరంలో డబ్బు ప్రసక్తి వచ్చినప్పుడే! నోరు విడిచి చెప్పక పోయినా "అయ్యయ్యో! అంత డబ్బెందుకు?" అన్న ప్రశ్న ప్రతిఒక్కరి ముఖంలోనూ కానవస్తుండేది. రెడీమేడ్ సమాధానం లేకపోలేదు. కాలేజీ చదువులంటే మాటలా? ఏనుగుకు అందించినట్లుగా అందివ్వవలసిందే!

సెలవు లొచ్చాయంటే పెట్టెతో, పరుపుతో వచ్చి మురళి పల్లెలో దిగేసే వాడు. పట్టుపట్టుమని పదిరోజులుండేసరికి పల్లెటూరి జీవితం అతడికి నచ్చకపోవడం గమనించి నేనాశ్చర్యపడేవాణ్ణి. ఎంతో ప్రియంగా వండి పెడితే - అబ్బే, యిదేం భోజనమనేవాడు. అభిమానంతో పలకరించిన వాళ్ళ ఎదుట ముఖం ముడుచుకునేవాడు. మళ్ళీ తన కాలేజీ హాస్టల్లో వో కుర్రాడి కొంటె చేష్టను గురించి చెబుతుంటే ఎక్కడలేని వెలుగు అతడి ముఖంలోకి పుంజుకునేది. స్వర్గం నుంచి అమాంతంగా నేల పైకి జారిపడిన దివ్యపురుషుడిలా అతడు తనను తాను భావించుకుంటున్నందుకు నా మనసు చివుక్కుమనేది. కానీ మమకారాలున్నచోట లోటుపాట్లు దృష్టి కానవేమో! మురళిలో వచ్చిన మార్పు అతడి బంధువులకు మాత్రం అత్యంత సహజమైన పరిణామంగానే తోస్తూవచ్చింది. 'అవునమ్మా మరి! వాడు హాస్టల్లో దివ్యాన్నాలు తింటున్నవాడాయె! వాడికీ పల్లెటూరి ఎద్దె తిండి రుచించకపోవడంలో ఆశ్చర్యమేముంది, యింకా రుచిస్తేనే ఆశ్యర్యపడాలి గానీ! పట్నంలో నాగరికపు మనుషులతో కలిసిమెలిసి వుంటున్న వాడుగదా, వాడికి పల్లెలోకి వచ్చిపడితే నీళ్ళలోని చేపను బయటికి విసిరివేసినట్టే వుంటుంది పాపం! అయినా యిప్పుడైతే చదువుకుంటున్నాడు గనుక సెలవలు గడపడం కోసం యిలా రావలసివస్తోందిగానీ, లేకపోతే ఈ మురికి కొంపల్లో పడివుండడానికి వాడి కర్మేం కాలింది!'

ఇక్కడ మురళితో నా స్నేహం గురించి కొంచెం చెప్పుకోవాలి. స్నేహానికి ఆయువుపట్టు సమానమైన అభిరుచులు కలిగి వుండడం. సాహిత్యం పట్ల గల ఆసక్తి మాకిద్దరికీ జతకూర్చి వుంటుందని నేననుకునేవాణ్ణి. మేమిద్దరం కలిసి హరికథలకు వెళ్లేవాళ్ళం. వీధినాటకాలు చూచేవాళ్ళం. ఏదైనా పుస్తకం దొరికితే ఒకరు బిగ్గరగా చదవగా, యింకొకరం వినేవాళ్ళం. హైస్కూలు మాగజైనులో ఒకటి రెండు రచనలు పడ్డంవల్ల నాకు రచయితగా పరిగణన వచ్చింది. ఐతే, మురళి పట్నానికి వెళ్ళి అక్కడ జీవితానికి బాగా అలవాటు పడిపోయిన తర్వాత అతడి కళాభిరుచిలో సైతం నాకు మార్పు కనిపించసాగింది. ఒకసారి సెలవుల్లో యింటికొచ్చినవాడు హుటాహుటిగా నన్ను భేటి చేసి బ్రహ్మాండంగా అభినందించిపారేశాడు. అందుకు కారణం ఆమధ్య ఏదో పత్రికలో పడిన నా కథ, 'చదివావా?' అన్నాను. లేదన్నట్లు తలడ్డంగా త్రిప్పాడు. 'నేనుకాదులేవోయ్! మాప్రసాదరావు చదివాడట! అర గంటసేపు పొగిడాడనుకో. అంతెందుకు? నేనక్కడ వుండగానే వాళ్ళ సిస్టర్ని గూడా చదవమన్నాడు......!

బ్రతికిపోయాను! ఆ ప్రసాదరావు సిస్టరు గూడా నా కథను చదివి మెచ్చుకోడం జరిగి వుంటే, వీడు నన్ను మరింత బిగ్గరగా ఆలింగనం చేసుకుని ఎముకలు విరచినంత పనిచేసి వుండేవాడు!

క్రమక్రమంగా సెలవుల్లో స్వగ్రామానికి వచ్చినప్పటికీ మురళి యిక్కడ మనుషులతో కలసిమెలసి కాలం గడపడం తగ్గించేశాడు. ట్రాన్సిస్టరు భుజాన తగిలించుకుని పొలాలపైకి వెళ్ళిపోయేవాడు. అదేమిటంటే సౌందర్యారాధన అనేవాడు. మేము కలిసి ఆడుకున్న కొబ్బరితోటలకు 'సుందర్ బన్స్' అనీ, ఎండిపోయిన ఏటికి 'మెరీనా బీచ్' అనీ, మా ఊరి చెరువుకు (అందులో నీళ్ళు లేకపోయినా సరే) మానస సరోవరమనీ పేర్లు గూడా పెట్టేశాడు. వీడు సౌందర్యోపాసన చేస్తున్నాడా? సౌందర్యానికి నోచుకోని వాటిని ఈసడిస్తున్నాడా? నాకు సరిగా అర్థమయ్యేదిగాదు. నగరంలో వాడు సంచరించినంతమేరకు యిళ్ళు, వాకిళ్ళు, వీధులు, పార్కులు అన్నీ తీర్చిదిద్దినట్టే వుండొచ్చు. అక్కడి మనుషులు మడతచెరగని దుస్తులతో నాజూకుగానే కనిపించవచ్చు. వాళ్ళ భాష గూడా సున్నితంగానే వుండొచ్చు. ఆ సౌందర్యం, సౌకుమార్యం పల్లెటూళ్ళకు రమ్మంటే ఎలా వస్తుంది? ఇక్కడి మనుషులు మోటువాళ్ళు. వీళ్ళ ఆకారాలు, వీళ్ళ వేషభాషలు, అంతెందుకూ, వీళ్ళ జీవన విధానమంతా మోటుగానే వుండొచ్చు. కానీ ఈ చీకటి బ్రతుకులో కొత్త వెలుగులు నింపాలని కలలుగన్నవాడు కాడా ఈ మురళి! నాలుగైదేళ్ళపాటు పట్టణంలో వుండిరావడంతో వీడు పల్లెటూళ్ళ పరిస్థితులను పూర్తిగా అసహ్యించుకునే స్థితికి వస్తాడా? నేను నమ్మలేకపోయేవాణ్ణి. ఏమైనప్పటికి మురళి మూలంగా ఒకవేళ ఆశాభంగం పొందవలసి వచ్చినా అందుకు నేను తట్టుకోగలను. అందుకు సిద్ధంగా లేనిది అతడి బంధువులే!

మురళి పట్టాపుచ్చుకునే రోజులు దగ్గర పడుతున్నాయి.

'ఏమిటోయ్ మురళీ! చదువులైపోవస్తున్నాయటగా! పెళ్ళెప్పుడు? ఎవర్ని చేసుకుంటావు?' అన్న ప్రశ్న ఒకటి కొత్తగా మురళిని ఎదుర్కోసాగింది.

ఈ విషయంలో గూడ మురళి అదృష్టవంతుడే! కొత్తగా వధువు కోసం వెదుక్కోవలసింది లేదు. చేయవలసిందల్లా ఎన్నుకోడమే! మురళి అక్కయ్యల్లో పెద్దవాళ్ళ

కిద్దరికీ ఈడొచ్చిన కూతుళ్ళున్నారు. పెద్దక్కయ్య కూతురు రాజ్యాలు. ఈ రాజ్యాలు అనే పిల్లను అది పుట్టినప్పటినుంచీ మురళికి పెళ్ళాంగానే వ్యవహరించుకుంటున్నారు. 'ఏవిటే రాజ్యాలూ! మీ మామవచ్చాడటగా! నీకేం తెచ్చాడు? చెవులు పిండి, ఆ మూడు ముళ్లూ ఎప్పుడేస్తావు మామా అని అడగలేకపోయావా?' ఇదీ వరస!

మురళి కాలేజీ నుంచి విడుదలైన సంవత్సరం దేశం సుభిక్షంగా వుంది. చెరువలు నిండి పంట యిబ్బడిగా పండింది. గరిసెనిండుకూ వడ్లు పోసుకుని మురళిపెద్దబావ పెళ్ళికి సన్నాహాలు ప్రారంభించాడు. మురళి కెందరో స్నేహితులు. వాళ్ళందరూ పెళ్ళికి వచ్చేస్తారు. ఆ రాబోయే స్నేహితుల వసతి సదుపాయాల కోసం అతడు వో పదంకణాల మట్టి మిద్దె వేయించాడు. బాత్‌రూమ్ కట్టించాడు. పెళ్ళిపందిరికోసం అడివినుంచీ వెదుళ్ళు తెప్పించాడు. ఇంటిముంగిట ఆరుబయలంతా గచ్చు చేయించాడు.

పరీక్షలయిపోయిన తరువాత అలా మిత్రుల ఊళ్ళన్నీ తిరిగి మురళి నిదానంగా యింటికి తిరిగివచ్చేసరికి యిక్కడ అతడికోసం ఒకటే తొందరపడిపోతున్నారు.

మురళి వచ్చాడు. చూచాడు. ఇల్లంతటా పెళ్ళికళ తాండవిస్తోంది. మురళి ఏమనుకున్నాడు? ఆ భగవంతుడికే తెలియాలి. తనకీ పెళ్ళి యిష్టంలేదని, అతడు చూచాయగా కనీసం నాతోనైనా చెప్పలేదు. మీదుమిక్కిలి దుస్తులు కుట్టించుకోడానికని, గడియారాలకని బావ దగ్గర వెయ్యి రూపాయాలు పుచ్చుకున్నాడు. రేపీపాటికల్లా వచ్చేస్తానని చెప్పి, బస్సెక్కేశాడు.

అదేపోవడం! రోజులు, నెలలు, సంవత్సరాలు గూడా గడిచిపోయాయి. మిలిటరీలో చేరిపోయి వుండవచ్చునన్నారు కొందరు. హఠాత్తుగా అతడికి మతి చలించి వుండవచ్చునన్నారు కొందరు. చివర కందరూ కలిసి మురళిదేం తప్పులేదు, ఇదంతా ఆ రాజ్యాలనే పిల్ల గ్రహచారమన్నారు. నామట్టుకు నేను మాత్రం ఏమి అనలేదు. ఈ జన్మలో మురళి ఎప్పుడైనా తారసపడితే చాచి వో లెంపకాయ కొట్టాలని మాత్రం అనుకున్నాను.

ఆ సదుద్దేశం సఫలం గావడానికి ఒక అవకాశం యిస్తున్నట్టుగా నాకు మురళి దగ్గర నుంచీ ఉత్తరం వచ్చింది!

* * *

మదరాను మహా నగరానికి నా చిన్నతనంలో ఎప్పుడో ఒకసారి వెళ్ళి వున్నాను. మా నాన్నగారు నా కప్పుడు సముద్రాన్ని, చచ్చిన- బ్రతికిన కాలేజీలను చూపించారు. ఆ నగరాన్ని గురించి తలచుకున్నప్పుడల్లా సముద్రంలో అయోమయంగా రవళించే అలలు, మృగశాలలో వుండి వుండి క్రూరంగా అరిచే అడవి మెకాలు, మ్యూజియంలో సేదదీరుతున్నట్టున్న జంతువుల మృత కళేబరాలు నాకు జ్ఞప్తి కొస్తుంటాయి. మురళి ఉత్తరం వచ్చిన తర్వాత మదరాసుకు తరచుగా వెళ్ళివచ్చే ఒక పెద్దమనిషిని కలిసి, రాయపేట ఎక్కడుంటుందో వాకబు చేశాను ఆయన 'రాయపేటా, రాయపురమా?' అంటూ నాకే ఒక ఎదురు ప్రశ్న వేశారు. నాకు తెలిసినంతలో పేట, పురము పర్యాయపదాలే! బహుశా అని రెండూ ఒకటే అయివుండవచ్చునన్నాను. ఆ పెద్దమనిషి పక్కుమని నవ్వేశాడు. మదరాసుకు బయల్దేరేముందే ఆ ఊరికి సంబంధించిన నా

అజ్ఞానం యిలా వెల్లడయింది. మరింతగా అజ్ఞానాన్ని బయట పెట్టుకోడమెందుకని రైల్లో బయలుదేరి వస్తున్నాననీ, స్టేషనుకు వచ్చి కలుసుకోవలసిందనీ మురళి యిచ్చిన చిరునామాకొక ఉత్తరం వ్రాసి పడేశాను.

వ్యక్తులు తమ బాధ్యత తెలిసి నడుచుకోడంపైన కుటుంబ భవిష్యత్తు ఆధారపడి ఉంటుంది. వ్యక్తిగా మురళి తనపైన ఎన్నో ఆశలుపెట్టుకున్న కుటుంబాలపైన దారుణంగా దెబ్బ తీశాడు. తనను కన్నబిడ్డకన్నా ఎక్కువగా చూసుకున్న అక్కచెల్లెండ్లు యితడిమూలంగా సంఘంలో నగుబాట్లకు మాత్రమే నోచుకున్నారు వాడి చదువులకోసం చేసిన అప్పు నిన్న మొన్నటిదాకా తీరలేదు. అయిన సంబంధం అర్థాంతరంలో తెగిపోయిన తర్వాత ఆ రాజ్యాలనే పిల్లకు కొత్త సంబంధం కుదిర్చి పెళ్ళి చేసేసరికి తలప్రాణం తోక కొచ్చింది. ఇంత గొప్పగా నిరవాకం వెలగబెట్టిన మురళిని నేనిప్పుడు కలుసుకోబోతున్నది! అంతపని చేసిన తరువాత వీడు తగుదునమ్మా అని ఏముఖం పెట్టుకుని నాముఖంకేసి సూటిగా చూడగలడు? నేను మాత్రం మనసు విప్పి వాడితో మునుపటిలా ఎలా మాట్లాడగలను? ప్రయాణం చేసినంత సేపూ నేను రైల్లో వాడిపైన కారాలూ మిరియాలూ నూరుతునే కాలం వేగించాను. నూరిన సరుకునంతా వాడి తలకు వేసి పులిమేదాకా ఆవేదన ఉపశమించేటట్టు లేదు.

నా ఆలోచనలో నేనుండగానే బండి సిటీ సివార్లు దాటేసిందన్నారు.

అదిగో భద్రాది, ఇదిగో గౌతమి అన్నట్టుగా – ఇదిగో బేసిన్‌బ్రిడ్జి, అదిగో సెంట్రల్ అని గూడా అనేశారు.

రైలు స్టేషనులో అగింది.

ఆ రోజు సెంట్రల్ స్టేషను నేల యీనినట్టు జనంతో కిటికిటలాడిపోతూ వుంది అని నేను చెప్పను. ఎవరు చూచారు? తేరుకు, తిరణాలకు చేరినట్టుగా అక్కడ ప్రతిరోజు జనం గుమిగూడుతూనే వుండొచ్చు. ఈ నగరాన్ని విడిచి పెట్టి వెళ్ళేదాకా తప్పుడు స్టేటుమెంట్లు యివ్వకుండా, నోటికి వచ్చినట్టల్లా వాగకుండా ఒళ్ళు దగ్గరగా పెట్టుకొని నేను జాగ్రత్తగా మసలుకోతలచుకున్నాను. రైలెలాగూ ఆగింది. కానీ నెమ్మదిగా దిగి పోవచ్చునని ఏ ఒక్కరూ అనుకోకపోవడమే విచిత్రం! ముందుగా దిగినవాళ్ళకు అక్కడెవరో బహుమతులిస్తున్నట్టుగా ద్వారం దగ్గర ఒక బల ప్రదర్శనం ఏర్పాటు చేశారు. నేను నింపాదిగా నా సీటు దగ్గరే నిలబడి ప్లాట్‌ఫారం వైపు చూచాను. ఈ జన సముద్రంలో ఎక్కడో మురళి గూడా వుండివుండాలి. ఎక్కడున్నాడు? అసలు వాడిప్పుడు ఎలా వుంటాడు?

మురళి జాడ కనిపించకముందే కంపార్టుమెంటు ఖాళీ అయిపోయింది.

దిగి ప్లాట్‌ఫారంపైకి వచ్చాను. మెల్లగా పది బారల దూరం ముందుకు నడిచాను.

ప్రయాణీకులు ఒకరినొకరు తోసుకుంటూ నా కెదురుగా వచ్చి ముందుకు సాగిపోతున్నారు.

వెను దిరిగి చూశాను. ప్రయాణీకులు బయటికి వెళ్ళిపోయే ద్వారం అటువైపున్నే వుంది.

పెద్ద మాయల మరాఠీ గుహలా ఈ స్టేషన్ని కట్టి పెట్టిన వాళ్ళని ప్రస్తుతించాలి. మనం గూడా అటువైపు వెళ్ళవలసిందేనేమో!

మళ్ళీ వెళ్ళినంత దూరం తిరిగి వచ్చివుంటాను. ఎటువైపు నుంచి వచ్చిందో తెలియదు- హఠాత్తుగా వో చేయి వచ్చి నా భుజం పైన వ్రాలింది.

కళ్ళ ఎదుట ప్రత్యక్షమైన ఆకారం వైపు ఎగాదిగా చూచాను.

నల్లద్దాల కళ్ళజోడు. తుమ్మెదరెక్కల్లా పొంకమైన మీసాలు, కొన్ని శిలాశిల్పాలలో కనిపించేటట్టుగా అందమైన కేశాలంకరణ, పొట్టి చేతుల చొక్కా క్రింద కాళ్ళకు కవచంలా పొదివి పట్టుకున్న పాంటు. ఇటీవలి నాలుగైదేళ్ళలో యింకొక రెండంగుళాల ఎత్తు పెరిగి, అందుకు తగినంత ఒళ్లు గూడా చేసిందేమో మనిషి బాగా దుక్కయినుముతో చేసి నిలబెట్టిన విగ్రహంలా వున్నాడు.

'ఏమిటోయ్ శేఖరం! నన్ను గుర్తుపట్టలేక పోయావ్ గదూ! నేననుకున్నానులే! అనుకున్నట్టే జరిగింది. సర్లే, నువ్వొచ్చేశావు. మాటంటే అలాగుండాలి. పోర్టరుని పిలవనా శేఖరం! లగేజేదీ?'

నేను నా చేతిలోవున్న చిన్న చేతిసంచీ చూపించాను.

'ఓస్, అదేనా, ఫరవాలేదే! చూచావా శేఖరం! 'లెస్ లగేజ్, మోర్ కంఫర్ట్' అని రైల్వేవాళ్లు చెబుతారు. వినిపించుకునే వాళ్ళెవరు, ఎవరో నీలాంటి వాళ్లు తప్పిస్తే?'

వెళ్దాం పదమన్నట్టుగా భుజంపైన చేయివేశాడు మురళి. పువ్వుతో చేసిన మాలకు పరిమళం అబ్బుతుందంటే ఏమిటో ననుకునేవాణ్ణి. అప్పుడు తెలిసింది. మురళి నన్ను యీవలికి తీసుకోస్తుంటే టికెట్ కలెక్టరు తెల్లబోయి చూస్తున్నాడే తప్ప టికెట్టెక్కడ అని అడగలేకపోయాడు.

అంతలో వున్నట్టుండి జ్ఞప్తికి వచ్చినట్టు 'ఏదీ, దాన్నిలా యివ్వు శేఖరం! నేను తీసుకొస్తానులే' అంటూ నాచేతిలో వున్న సంచి అందుకోబోయాడు మురళి.

'అబ్బే, ఎందుకు? యిదేం బరువు?' అన్నాను.

'అదేంమాట! నువ్విప్పుడు నాకు అతిథివి. ఇక్కడినుంచి వెళ్లేదాకా నువ్వు నేనెలా చెబితే అలా వినాలి. మారుమాట లేకుండా నేను చేసే సత్కారాలన్నీ స్వీకరించాలి. అతిథి దేవోభవ అంటే మరేమనుకున్నావు శేఖరం?' వినేవాళ్ళే మనుకుంటారో నన్న విచక్షణ లేకుండా డబ్బారేకు పైకప్పు ఎగిరిపోయేటట్టు నవ్వసాగాడు మురళి.

బాబోయ్, వీడినేనా నేను మందలించాలనుకున్నది? వీడు మందలింపులకు అతీతమైన స్థితిలోకి వెళ్లిపోయినట్టున్నాడు.

ఎందరో మనుషు లెదురవుతున్నారు. సైకిళ్లు ఢీ కొట్టుకోబోయి తప్పుకుంటున్నాయి. కలాలు, దువ్వెన్లు, టూత్‌బ్రష్షులు అమ్మజూపేవాళ్లు అడుగడుగనా అడ్డు తగులుతున్నారు. ఏ అడ్డంకినీ లెక్క పెట్టకుండా మురళి నన్ను దూరంగా లెక్కొచ్చేశాడు.

'ఏ నెంబరు బస్సు?' అన్నాను నోరుజారి.

'బస్సా! ఇంకానయం! లారీ అన్నావుకావు. ఎక్కుఎక్కు' టక్ మని తలుపు తెరచి, నన్ను కారు లోపలికి తోశాడు మురళి.

కారు కదిలింది. కదిలిన కారయితే వేగం పుంజుకుందిగానీ, నా ఆలోచన మాత్రం ఆ కారుచుట్టే గింగుర్లు కొడుతూవుంది. చూడగానే కారు పేరేమిటో చెప్పగల

పరిజ్ఞానం నాకులేదు. ఇదేం కారోగానీ చాలా మంచి కారల్లనే వుంది. లోపలా బయటా గూడా ఎంతో అందంగా వుంది. అందులో కూచున్నాక ఒక చిన్న పుష్పక విమానంలో తేలిపోతున్నట్టే తోచింది. ముమ్మరంగా రాకపోకలు సాగుతున్న రోడ్డుపైన డ్రయివు చేస్తూ చేస్తూ మురళి సిగరెట్టు ముట్టించుకోగలిగిన వైఖరినిబట్టి చూస్తే, వాడికి కారు, ఈ డ్రయివింగు, ఈ రోడ్లు యిదంతా చాలా పాతబడిన వ్యవహారమై వుంటుందనే అనిపించింది.

కానీ అతడెంతో సేపు ఆలోచనలలో నన్నుండ నివ్వలేదు. అతిథి సత్తముడి కాలక్షేపానికి కొరత రాకుండా వుండడంకోసం అతడు కొన్ని ముఖ్యమైన వర్తమానాలను నాకు నివేదింపసాగాడు. ఈ మధ్య సిటి కార్పొరేషన్ చాలా బాగుపడిపోయిందట! వీధుల పరిశుభ్రతను, పార్కుల ఒయ్యారాన్ని చూచి కేంద్రమంత్రి ఒకాయన తెగ మెచ్చుకున్నాడట! తెలుగువాళ్ళు శతపోరి ఒక రాష్ట్రమైతే తెచ్చుకోగలిగారు గానీ, తెలుగు సినిమా పరిశ్రమను మాత్రం యిక్కడి నుంచి లేవదీయ్యలేక పోయారట. 'అంతెందుకూ–' అంటూ ముదలంకించుకున్నాడు మురళి. 'కూవం నదిలో మొసళ్ళున్నాయి గదా! ఏదీ, మూసీనదిలో ఒక్కటి చూపించు!'

నేను మురళి ప్రసంగాన్నే వింటున్నానో, రోడ్లపైన అతడు కారు నొక ఆటబొమ్మగా చేసి దొర్లించుకపోవడాన్నే గమనిస్తున్నానో చెప్పలేను. వెళ్లి వెళ్లి వో అరగంట సేపట్లో కారొక యింటి ముందర నిలిచింది. ఆ యిల్లు గూడా యిలాంటి కారును కలిగివుండడానికి తగినంత హుందాతనంతోనే ఒప్పారుతోంది. చాక్‌లెట్ ముక్కలా కొరుక్కుని తినేయాలన్నంత ముచ్చటగావున్న కట్టడం. ముంగిట చిన్న పూలతోట. లోపలికి వెళ్తుంటే తివాచీలు, సోఫాసెట్లు, గోడలపైన చిత్తరువులు అంతా శోభాయమానంగా వుంది. కానీ మురళిలో నాకు కనిపించిన సుగుణ మేమిటంటే, వాడు తన ఐశ్వర్యాన్ని చూచి చకితుణ్ణి అయి పోవడానికి నాకు అవకాశమే యివ్వడం లేదు. ఇదంతా ఒక సర్వసామాన్యమైన విషయమైనట్టుగా ఎడతెగని ప్రసంగంతో నా మనసుని ట్రాక్టరులా దున్నుకు పోతున్నాడు.

'కూచో శేఖరం! రైల్లో దూర ప్రయాణమంటే ఏమిటి? ఒళ్ళు చిత్తు చిత్తయిపోయిందన్న మాటే! కాసేపు సేదదీరు' అంటూ లోపలికి వెళ్లాడు. నిమిషంలో దుస్తులు మార్చుకున్నాడు. మళ్ళీ హాల్లోకి వచ్చి, గోడకు తాపడం చేసివున్న మరనొక్కి యింట్లో రింగురింగుమంటూ ఒక కలరవం పుట్టించాడు. పదేళ్ళ పిల్ల ఒకతే పరుగెత్తుకుంటూ వచ్చింది. 'అతిథులొచ్చారని అమ్మగారితో చెప్పు' అన్నాడు. వెంటనే నావైపు తిరిగాడు. 'అమ్మగారంటే ఆ పిల్లకు తల్లి అనుకునేవు! అదేంకాదు. సాక్షాత్తుగా మా ఆవిడే! నీ కథలంటే తనకు ఒల్లమాలినంత అభిమానం. పడి చస్తుందనుకో! నువ్వు నా స్నేహితుడివంటే మొదట నమ్మలేక పోయింది. 'చూస్తూ వుండు! ఎప్పుడో ఒకప్పుడు రప్పిస్తా' నంటే 'అంతటి గొప్పవాడు మనింటికొస్తాడా?' అంటూ ఆశ్చర్యం వెలిబుచ్చింది.

పట్టణానికి దూరంగా ఒక గ్రామంలో, కిటికీలు లేని పూరి కొంపలో, బుడ్డిదీపం ముందు కూర్చుని రచనలు చేసుకునే రచయితపట్ల ఒక పాఠకురాలు యింత గొప్ప అభిప్రాయం కలిగివుండడం అదృష్టమే! తన్మయుణ్ణి కావడానికి నాకంతకంటే మహదవకాశం ఎప్పుడు లభిస్తుంది? కానీ, అంతపనీ జరిగేలోపుగా నాలో ఒక

అనుమానం పొడసూపింది. కొంపదీసి నన్ను గురించిన నిజాలన్నింటినీ వీడు భార్యతో ఏకరువు పెట్టి వుండడుగదా! మన్నించాలి! రచయిత వ్యక్తిగత జీవితాన్ని గురించి పాఠకుల కెంత తక్కువగా తెలిస్తే అంత మంచిదని నా అభిప్రాయం.

ఇంతలో ద్వారం దగ్గర కరకంకణాల కదలిక వినిపించింది. డోర్‌కర్టెన్ తొలగింది. చేతులు జోడించి, 'నమస్కారమండీ!' అని చెబుతూ ఆవిడ హాల్లోకి వచ్చేసింది.

'నమస్కారం' అంటూ ప్రత్యభివాదం చేశాను.

ఆమె పొట్టిగా వుంది. అందుకుతోడు సన్నగా వుంది. కళ్లు మరీ చిన్నవి. ఒంటినిండుకూ ఆభరణాలున్నాయి. విలువైన చీరలు గూడా కొన్ని చాలా సాదాగానే కనిపిస్తుంటాయి. ఆమె కట్టుకున్న తెల్లటి చీరగూడ బహుశా అలాంటిదే కావచ్చు. జబ్బుపడి లేచినట్టు మనిషి కాస్త నీరసంగా గూడా కనిపించింది. అదొక తమాషాగానే అనుకోండి, రాబోయే పెళ్ళాం ఎలా వుండాలన్న విషయాన్ని గురించి మురళి తన పూర్వాశ్రమంలో నాతో ఎన్నోసార్లు ముచ్చటించి వున్నాడు. ఆ లక్షణాల్లో ఏఒక్కటి గూడా ఆమెలో నాకు కానరావడం లేదు.

'మిమ్మల్ని గురించి వీరు చెబుతుంటారండీ! అసలేం జరిగిందంటే, నాకు నచ్చిన కథల్ని నేనెప్పటికప్పుడు చించి పెట్టుకుంటూ వుంటాను. మళ్ళీ ఎప్పుడైనా పుస్తకంగా బైండు చేయించి దాచుకుంటాను. ఒకసారి వాటిలో ఓ పుస్తకం ఈయన చేతికి దొరికింది. అందులో మీవే నాలుగైదు కథలున్నాయి. 'వీడు నా స్నేహితుడేనేవ్' అన్నారీయన, ఆనందం పట్టలేక పోయాననుకోండి.... ఉండండి, కాఫీ తీసుకొస్తాను.'

లోపలికి వెళ్తుండగా గమనించాను. ఆమె ఒక కాలు కాస్త ఎగిరివేస్తూ నడుస్తుంది.

ఒక వ్యక్తికి అంగవైకల్యం గనుక వున్నట్టయితే ఆత్మీయులైనవాళ్ళు యితరులా విషయం గమనించకుండా వుండేటట్టు జాగ్రత్తపడతారు. మురళికి అలాంటి బిడియమేమి వున్నట్టు లేదు. ఇంటావిడ అలా లోపలికి వెళ్ళిందో లేదో కుర్చీ నాకు దగ్గరగా జరుపుకుని అది ముఖ్యంగా నా చెవిలో వేయదగిన రహస్యంలా ప్రారంభించేశాడు: 'ఏంచేద్దాం శేఖరం! ఎన్ని వుండి ఏం లాభం? అమ్మాయి యిలా పుట్టింది. ఎన్నో సంబంధాలు రావడం, వెళ్ళిపోవడం జరుగుతూ వచ్చింది. పాపం, ఆ ముసలాయన విసిగిపోయాడు. కూతురికిక పెళ్ళి కాదేమోనన్న దిగులుపట్టుకుంది. అప్పట్లో ఆయనకు నేను దొరికాను. ఎలా దొరికానని అడుగుతావేమో! అదంతా వేరే కథ. మళ్ళీ ఎప్పుడైనా చెబుతాన్లే, అప్పుడు నా కనిపించింది - జీవితంలో మనం ఎన్నెన్నో కావాలని కోరుకుంటాం! అవన్నీ మనకు లభిస్తాయా? ఎవడి కేది ప్రాప్తమో అదే వాడికి దొరుకుతుందని సరిపెట్టుకున్నాను. ఈ అమ్మాయి మెళ్ళో మూడు ముళ్ళూ వేసేశాను.'

'ఓరి మాయల మారీచుడా!' అని బిగ్గరగా గొంతెత్తి అరవాలనిపించింది నాకు. కానీ అందుకిది సమయం కాదని ప్రయత్నపూర్వకంగా నోరుమూసుకున్నాను.

కాకపోతే వీడు తల్లి పుట్టింటిని గురించి మేనమామకే చెప్పాలని చూస్తాడా? ఆ ఆముసలాయనకు తాను దొరికానంటున్నాడు. అదిశుద్ధతప్పు. వీడికే ఆ ముసలాయన దొరికివుంటాడు. మంచి యిల్లు, మంచి కారు, మంచి బ్యాంకు

అకౌంటు, వీటినొక తక్కెడలో వుంచి, 'మంచి భార్య' నింకొక తక్కెడలో వుంచి వీడు తూచుకొని వుంటాడు. మొదటి తక్కెడ క్రిందకి దిగి, రెండోదిపైకి తేలిపోయి వుంటుంది. ఫలం దక్కితే చాలుననుకుని వీడు వ్రతాన్ని బుగ్గిలో కలిపేశాడు. ఇంత పనీ చేశాక యిప్పుడు తన స్వార్థానికి అందంగా ఒక త్యాగం ముసుగు తొడిగి నా కళ్ళల్లో కారం కొట్టాలని చూస్తున్నాడు.

సమయంకోసం వేచి చూస్తూ నేను నా అక్కస్సునంతా లోలోపలే అణచుకొన్నాను.

సాయంకాలమైంది. 'ఎక్కడికి వెళ్దాం?' అన్నాడు మురళి. 'కుమార రాజాగారి చిత్తం' అన్నాను. మురళి ఒళ్ళంతా కదిలేటట్టు నవ్వేశాడు. ఆ తరువాత అతడి కారు కదిలింది. గమ్యస్థానం సముద్రతీరం. మెరీనా బీచ్ అంటే అదేనన్నాడు మురళి. మనుషు లెక్కువగా తిరగనిచోట కూర్చున్నాం.

'ఎలా వుంది మద్రాసు?' అన్నాడు మురళి.

'మదరాసుకేంరా బాబూ! చాలా బాగుంది. నాకు బాగుండనిదల్లా నీ ప్రవర్తనే! నిన్నమాంతంగా ఈ సముద్రంలోకి గిరవాటు పెట్టాలని వుంది. ధర్మాధర్మాలనూ ద్వంద్వయుద్ధంతో పరిష్కరించుకోడంపట్ల నీకు నమ్మకముంటే నిన్నందుకు పిలిచి నీ ముక్కూ మూతీ చదరం చేసెయ్యాలనివుంది' అన్నాను.

ఎలాగైనా నటుడుగదూ, ఎలాంటి 'మూడ్' అయినా వీడు పిలిస్తే పలికేటట్టుంది. హఠాత్తుగా బుంగముఖం పెట్టేశాడు. 'వెరీసారీ శేఖరం! నేనేం చేశాన్రా? నా తప్పేమిటో చెప్పు' అన్నాడు.

'మెల్లగా అడుగుతున్నావా ఆ మాట? ఇక్కడెవరో ముసలాయన్ని వుద్ధరించడానికని ఈ సంబంధం చేసుకున్నట్టు కోతలు కోస్తున్నావు గదరా నువ్వు! ఆ మాత్రం త్యాగం అక్కడ నిన్ను నమ్ముకున్నవాళ్ళకు సైతం చేయవచ్చునన్న బుద్ధిలేకపోయిందా నీకు! నీ ప్రాణాలకు వుసూరు మంటూ ఆ కుటుంబాలు పూర్తిగా చితికిపోతే నీకు చీమకుట్టినట్టయినా వుందా? నువ్వేదో త్రవ్వి, తల కెత్తుతావని చచ్చి సున్నమై నిన్ను యువరాజులా పెంచినందుకు, చదివించినందుకు యిదేనట్రా నువ్వు చూపించే కృతజ్ఞత! ఛీఛీ....'

చేసిన త్యాగంవల్ల తన ఎత్తు ఆకాశం దాకా పెరిగిందని భావిస్తున్నట్టున్న మురళి, నా ఆరోపణవల్ల పాతాళానికి కృంగిపోయినట్లు కనిపించాడు. 'ఏం చెప్పనోయ్ శేఖరం! నన్ను మీరందరూ చాలా అపార్థం చేసుకున్నారు. కనీసం నువ్వయిన నన్ను అర్థం చేసుకుంటావేమో ననుకున్నాను. అది గూడా అడియాసే అయిపోయింది. కాదురా బాబూ! నేనొక మాటడుగుతాను. మా అక్కయ్య కూతురికి ఏం కొదవో చెప్పు. కాలొంకరా, చేయి వంకరా? దాన్నెవడైనా కళ్ళకద్దుకుని చేసుకుంటాడు. ఎటొచ్చీ దాన్ని చేసుకోలేనివాణ్ణి నేనొక్కణ్ణే! ఎందుకంటావా? ఇంత చంటిబిడ్డగా వున్నప్పటినుంచీ దాన్ని నేనెరుగుదును. వరుసకు మామనే అనుకో. కానీ, ఆ పిల్లను నేను చెల్లెలు కన్నా వేరుగా చూచింది లేదు. పోనీ, స్పష్టంగా తెలిసేటట్టు యింకొక రకంగా చెప్పనా శేఖరం! పొరబాటువల్లనో, గ్రహపాటువల్లనో మా అక్కయ్య ఆడదైపుట్టిపోయింది. లేదు, మగవాడై పుట్టి వుండేదనుకో! అప్పుడా పిల్ల నాకు అన్నకూతురైవుండేది. అన్న కూతుర్ని చేసుకునే మూర్ఖుడెవడైనా వుంటాడా లోకంలో?"

పరాజయాన్ని ఒప్పుకోవడంలో తప్పులేదు. మురళివాదాన్ని వినేటప్పటికి నా తల తిమ్మెక్కిపోయిన మాట వాస్తవం. వాదంలో నిజం లేదని చెప్పడానికి నాకిప్పుడు నోరాడటం లేదు. ఏం మాట్లాడాలో తోచక కళ్ళు మూసుకున్నానేమో, అలాగే యిసుక పైకి ఒరిగిపోయాను.

అరగంట సేపటి తర్వాత కళ్ళు తెరిచిచూచేసరికి మురళి తాను కూర్చున్న చోటలేడు. చుట్టూరా కలయజూచాను. దూరంగా ఓ పడవ కొయ్యపై కూర్చుని వాడు పంజాబీ దుస్తులు వేసుకున్న ఓ అమ్మాయితో మాట్లాడుతున్నాడు.

ఆకాశాన చందమామ, బ్యాక్ గ్రౌండులో వినీల జలరాశి. ఆ యువతీ యువకులు ఒకరి భుజంపైన ఒకరు చేయివేసుకుని యుగళగీతం ఒకటి అందుకుంటే సినిమాలో లవ్ సీను కంతకంటే కావలసిన హంగులుండవు.

తిరిగి వచ్చాక అడిగాను. ఆవిడ పేరు బబిత అన్నాడు మురళి. ఏం చేస్తుందన్నాను. ఇలాగే తిరుగుతూ వుంటుందట! నువ్విక్కడున్నావని ఎలా తెలుసుకుందన్నాను. 'అబ్బో, అందులో వేట కుక్క లావిడ ముందు దిగదుడుపు! నా కారును చూచిందేమో, చప్పున పసిగట్టేసింది. ఎందుకులే శేఖరం! నువ్వున్నావు గనుక సరిపోయింది. లేకుంటే నేనింటికి వెళ్ళకుండానే ఈ రాత్రి తెల్లవారిపోయి వుండేది....'

అప్పటి కది 'అయ్యో పాప' మంటూ సానుభూతి ప్రకటించవలసిన విషయమైనట్టు ఎంతో దీనంగా చెప్పుకపోతున్నాడు మురళి. 'చూచావుగా శేఖరం! నా సంసార సౌఖ్యం అంతంత మాత్రం! ప్రొద్దుపుడితే, ప్రొద్దుపోతే మా ఆవిడకు డాక్టరుతోనే పని! మొగుడన్నవాడు యింట్లో వున్నాడా, లేడా అన్న ధ్యాసయినా వుండదు....'

'సముద్ర తీరము పోతిమి, చాలసేపు వుంటిమి' అని పాడుకోడానికి వీలుగా మేమింటికి చేరుకునేటప్పటికి గంట పది కావచ్చింది. చలిగాలులు వీచడం ప్రారంభమైందేమో, నరాలు జిల్లు జిల్లు మంటున్నాయి. తువ్వాలు ఒకటి తలకు చుట్టుకుని గదిలో కూచున్నాను. పేపరులో తల దూర్చుకోడం వల్ల పసిపిల్ల లోపలికి వచ్చిపోతుండడం గురించి నేనంతగా పట్టించుకోలేదు. పళ్ళెరాలు, ప్లేట్లు, చెంచాలు కదులుతున్న చప్పుడు మాత్రం విన్నాను. మురళి తలుపులు మూసి గడియ పెట్టేశాడు. 'రోజూ చూచే పేపరే గదా!

దాని కిప్పుడేమొచ్చిందిగానీ, దీని సంగతి చూడు శేఖరం!' అన్నాడు.

పేపరు క్రిందికి దించి టేబిలుపైన చోటు చేసుకున్న సరుకుల వైపు చూచేసరికి ఒళ్ళు గగుర్పొడిచింది.

'ఇదెప్పటినుంచిరా మురళీ?' హతాశుడినైపోతూ అడిగాను.

'మునుపటి కెవడో గుడ్డివాడన్నాడట-'వెన్నెల మహిమల్ని గురించి వినడమేగానీ, కన్నది లేదు' అని! నీకీ అనుభవం అలాంటిదేనని నాకు తెలుసు. పోనీ, యిప్పుడు కాస్త రుచి చూడరాదా శేఖరం! ఈ మాత్రం పనికే ఆదర్శాలు మట్టిగొట్టుకుపోవులే! త్రాగి మత్తుగా పడి వుండడానికేమీ గాదు. కాస్త ఉత్తేజం కలగడానికి! ఏ నైస్ డ్రింక్ ఫార్ గుడ్ హెల్త్! ఫరవాలేదులే శేఖరం! పుచ్చుకో.....'

'అందల మెక్కడానికి అనుభవముండాలి. నువ్వు అనుభవజ్ఞుడివి. కానివ్వు. నేను చూస్తూ కూర్చుంటాను' అన్నాను.

అనుమతి లభించడమే పదివేలుగా మురళి లోటా పైకెత్తి కొద్ది నిమిషాల్లో ఖాళీ చేసేశాడు. ఆ ప్లేటులోనుంచి యిన్ని ముక్కలు, యిందులో నుంచి కొన్ని బంగాళాదుంపల చిప్సు, పొట్లంవిప్పి నాలుగైదు బిస్కెట్లు కరకరానమిలి మ్రింగేశాడు. ఎర్రబడిన అతడి కళ్ళల్లోనుంచీ యిప్పుడు ఉత్తేజం తొంగి చూస్తోంది.

'మరేం భయపడొద్దు శేఖరం! ఇది నన్నేం చెయ్యదులే! నా హద్దులో నేనుండగలను.'

తనను తాను సంయమించుకోడాని కన్నట్టుగా అరచేతులలో ముఖాన్ని రుద్దుకుంటూ కొనసాగించాడు మురళి: 'ఎక్కడో చదివాను నేను. రామరాజ్యమనేది ఒక ఆశయం. కానీ తీరా సిద్ధించిన తరువాత మునిసిపాలిటి కది చవిసారం లేకుండా చాలా చప్పగా వుంటుందట! ఇప్పుడు నా పరిస్థితి గూడా అలాగే ఉందేమో ననిపిస్తూంది. అలా అనిపించినప్పుడల్లా నా బుద్ధి నీపైకి పోతుంది. నీకు జ్ఞాపక ముందా శేఖరం! మనం చిన్నప్పుడు ఎన్నెన్నో ఘనకార్యాలు చేయాలనుకున్నాం...'

నా సందేహం నాది! వీడు నిషా తలకెక్కి మాట్లాడ్డం లేదుగదా!

'కానీ దేనికైనా సమయం రావాలి. అదిప్పుడు వచ్చిందనుకో! వో పత్రిక పెడదామని నా ఆలోచన....

అర్ధరాత్రి దాకా చర్చించాం. ఊహాలోకంలో నేనెన్నో పత్రికలకు రూపకల్పన చేసి ఉండడం ఆ సందర్భంలో నాకు ఉపకరించింది. త్రివర్ణ చిత్రంతో అందమైన ముఖపత్రం. పుచ్చపువ్వులాంటి కాగితం. వంద పుటలకు తగ్గని పరిమితి. సర్వతోముఖంగా వికసిస్తున్న మానవ విజ్ఞానాన్ని విశదీకరిస్తూ రసగుళికల్లాంటి వ్యాసాలందులో వుండాలి. వాటి మధ్య మధ్య రెండు కథలూ, ఒక నాటిక తప్పనిసరి! ఆణిముత్యాలలాంటి కవితలు కొన్ని ఆవశ్యం ఉండవలసిందే! ఈ పత్రిక విభిన్న దృక్పథాలు కలిగిన మేధావుల కందరికీ చర్చా వేదికగా వుండాలి. జిజ్ఞాసువులకు కరదీపికలా ఉపయుక్తం కావాలి. 'గ్గుడ్, గ్గుడ్' అంటూ నా సూచనలపైన అమోదముద్ర వేస్తూ వచ్చాడు మురళి. మంచి పేరు కుదరడమే ఆలస్యం, డిక్లరేషన్ కోసం వ్రాసి పారేస్తానన్నాడు.

* * *

నేను మద్రాసు వెళ్ళి వచ్చి ఏడాది దాటింది. వచ్చిన కొత్తలో కొన్ని ఉత్తరాలు వ్రాసి చూచాను. ప్రత్యుత్తరం లేదు. పరిస్థితులు అనుకూలించక పోవడంవల్ల సుభాషితాలకుమల్లే సదుద్దేశాలు గూడా భావంలో జీర్ణమైపోతాయేమో. మురళి పెట్టదలచుకున్న పత్రిక గతికూడా అంతే అయి ఉండవచ్చు.

కుటుంబ జీవితంలో ఎదురైన ఒడిదుడుకులవల్ల ఆ విషయాన్ని గురించి అంతకుమించి ఆలోచించే అస్కారం నాకు లేకపోయింది. చెల్లెళ్ళ పెళ్ళిళ్ళకు చేసిన అప్పులు తాము నిద్రపోకుండా పెడుతూ వచ్చిన పిల్లలతో కలిసి ఒక్క పట్టున నాపైన విరుచుక పడ్డాయి. వాటి బారినుంచి బయటపడ్డంకోసం ఉన్న భూస్థితిలో సగానికి పైగా అమ్ముకోవలసి వచ్చింది. పోయింది పోగా మిగిలి ఉన్న పొలానికి బావినీరే ఆధారం. అది ఉమ్మడి బావి. ఆ బావిక్రింద పెద్ద భాగం కలిగివున్న ఆసామి కబిలబావి కడ్డంగా పంపుసెట్టు బిగించుకోవడంతో చిన్న కమతాల్లో గింజ మొలిచే

ప్రాప్తి లేకపోయింది. అతడు పంపుసెట్టులో వాటా యివ్వడు. మోటదోలి పైరెక్కించుకునే అవకాశం లేదు. అదేమిటని నిలదీసి అడిగితే అయినకాడికి ఒక నాలీసు రేటు నిర్ణయించి, ఆ ధరకు చిన్న భాగాలను కూడా తనకే దఖలు పరచమంటాడు. వ్యవహారాలన్ని కోర్టుకు తీసుకెళ్ళక తప్పింది గాదు. ప్రతివాది పక్షంలో న్యాయం లేకపోవచ్చు. కానీ డబ్బుంది. అతడు మనుషుల్ని కొనేస్తున్నాడు. మా సాక్షుల్ని తనవైపుకు తిప్పుకుంటున్నాడు. మా లాయరు పైకి ఒత్తిడి తెస్తున్నారు. ఆ కేసింకా కోర్టులో ఉండగానే పులిమీద పుట్రలా యింట్లో ఒకరుపోతే ఒకరు జబ్బుతో మంచ మెక్కసాగారు. ఆసుపత్రుల వెంట తిరగవలసి వచ్చింది. ప్రయాణాల్లో ఒకసారి బస్సులో వెళ్తుండగా వో పత్రిక నా కంటపడింది - ఎవడో పడుచువాడు ముఖచిత్రంగానీ, మిగిలిన బొమ్మలుగానీ ఇతరులకు కనిపించకుండా ఉండడంకోసం తంటాలుపడుతూ అందులోని 'మేటరు'ని మాత్రం చూపులతో జుర్రేస్తున్నాడు.

'బాబూ! ఏం పత్రికమ్మా అది?' అంటూ చేయి జాచాను.

'ఇదా! ఇదొకటిలెండి?' ఆ కుర్రాడు నావైపు కొరకొరచూస్తూ పత్రికను కాస్తా తన లెదర్ బ్యాగులోకి చేరవేయజూచాడు.

కానీ అంతపని జరిగేలోగా నేను దాన్ని నా చేతిలో చిక్కించుకోగలిగాను.

ఆ పత్రిక నాచేతిలో ఉన్న ఒక్కొక్క క్షణంలోనూ, నేను ఒక్కొక్క అనుభూతికి లోనౌతూ వచ్చాను. పది క్షణాలు గడిచేసరికి భూతంలా అన్ని అనుభూతుల్ని మ్రింగేస్తూ భయం నన్ను ఆవహించింది. ప్రక్కన కూర్చున్న పడుచువాడు ఆ పత్రిక చేతిలో వుండగా అలా కంగారు పడిపోవడమెందుకో నాకు తెలిసి వచ్చింది. ఇప్పుడు నన్ను పట్టుకున్నది గూడ దాన్ని నేను చదువుతుండగా ఎవరైనా చూచిపోతారేమోనన్న జంకుగొంకులే! ఎక్కడ లేనంత మైకంలో ఒళ్ళు తూలిపోవడం కోసం హిప్పీలనేవాళ్ళు అభిని మందు లాంటిదేదో సేవిస్తారట! వాళ్ళు బహుశా యిలాంటి రచనలు చదవడానికి అలవాటుపడి, యింత కంటే ఘాటుగా వుండడంకోసం మందును సేవిస్తూ వుండాలి. మనిషిలో మృగత్వం ప్రవేశ పెట్టటానికి యిందులోని ఒక్క రచనే చాలు! మనసును కోతిగా మార్చడానికి ఒక్క బొమ్మే చాలు! సభ్యతని, సంస్కారాన్ని మైనస్ చేసి, మిగిలిన బ్రతుకునంతా కామలిప్సారపరిపూర్తికే అంకితం చేసేస్తే అప్పటి మానవ జగత్తు ఎలా వుంటుందనడానికి ప్రత్యేకంగా ఆలోచించ నక్కర్లేదు- దీన్నొక సారి చదివితే చాలు! గబుక్కున దాన్ని మూసేశాను. కాని వాపసు చేయడానికి ముందుగా యింతటి మహత్కార్యానికి కారణభూతమైన ఉపజ్ఞ ఎవరిదో తెలుసుకోడం న్యాయమనిపించింది. అందుకోసం మళ్ళీ తెరిచాను. ఆ పేరు కనిపించగానే నిర్ఘాంతపోయాను. మురళి ఆలోచనకు కార్యరూపమా ఈ పత్రిక!

నేను కూర్చున్న బస్సు శరవేగంతో పరుగిడుతోంది. పైన పేర్కొన్న ఉదంతం జరిగిన తర్వాత అడుగడుగునా అదేదో ఘోర ప్రమాదానికి గురికానున్నట్టు నాకనిపించసాగింది. ఆ రోజు సురక్షితంగా గమ్యస్థానం చేరుకోడం నామట్టుకు నాకొక మహాద్భుతమైన విషయంగా గోచరించింది. బస్టాండులో దిగగానే నేరుగా మొదలియారు బంకుకే దారి తీశాను. పట్టణంలో న్యూస్ ఏజెంటుగా ప్రసిద్ధుడు మొదలియారు - ఎప్పటిలాగే నవ్వుతూ పలకరించాడు. 'ఏం పత్రిక కావాలండి మేష్టరు గారూ?' అన్నాడు.

అప్పటికే చూపులతో బంకునంతా ఒక వరస గాలించివున్న నేను 'ఆ పత్రిక యిక్కడున్నట్టు లేదు' అన్నాను.

'పేరు చెప్పండి' అన్నాడు మొదలియారు.

చెప్పాను.

'పోలీసు వాళ్ళదొకటే రామందాడి అయిపోయిందిలెండి మేష్టరుగారూ! ఆ పీడ కొనితెచ్చుకోవడ మెందుకని మీరడుగుతున్న పత్రికని బయట పెట్టలేదు. లోపలుంది. తెచ్చి పెట్టమంటారా?' అన్నాడు మొదలియారు.

'లోపలుంటే అది అమ్మకమయ్యే విధాయకం ఎట్లాగబ్బా?' అంటూ ఆశ్చర్యం ప్రకటించాను.

'బాబూ! మీకా దవుటక్కర్లేదు. అన్నింటికన్నా ఎక్కువగా అమ్ముడు పోమేది అదే! మొదటి నెల వంద కాపీలే తెప్పించాను. రెండోనెల రెట్టింపు చేశాను. ఈ మాసం సర్క్యులేషన్ అయిదొందలు....'

మొదలియారు మూలంగా తెలిసిన వర్తమానం వల్లనేనని నేను చెప్పను, ఉదయం నుంచీ పరగడుపుతో వుండడంవల్ల గూడా కావచ్చు, నా కళ్ళ ఎదుట యిళ్ళు, అంగళ్ళు, బస్సులు, లారీలు, రంగుల రాట్నంలా గిర్రున తిరుగుతున్నాయి.

'ఏమండీ మేష్టరుగారూ! దానికి మీరొక కథ రాయగూడదూ? బాగా డబ్బులొస్తాయి గూడా!' అన్నాడు మొదలియారు.

'ఎంతిస్తా రేమిటి?'

నమ్మడానికి వీల్లేనంత పెద్ద సంఖ్యే చెప్పాడు మొదలియారు.

తనకెలా తెలిసిందని అడిగాను. దీనికి సంబంధించిన ప్రకటన అందులోనే వుందట!

'వ్రాయొచ్చు, వ్రాస్తాను' అని చెప్పకుండా నేను గ్రుడ్లు మిటకరించడం మొదలియారుకు నచ్చలేదు. 'ఐనా, మీకు డబ్బుకు కొదవలేదేమో! మీ రెందుకు రాస్తారులెండి!' అంటూ అతడు నిష్ఠూరంగా ఓ చురక తగిలించాడు.

నాకా! నాకు డబ్బుకు కొదవలేదా?! నా కెల్లప్పుడు కావలసివున్నదే అది. ఇప్పుడొక అయిదు రూపాయలుంటే ఆసుపత్రిలోవున్న మా అమ్మకు ఆవిడ కోరినన్ని పళ్ళు కొనిపెట్టగలను. పది రూపాయలు దొరికితే చంటి పాపకు పాలడబ్బా కొనుక్కుపోగలను. పాతిక రూపాయలుంటే చెడిపోయిన వాచిరిపేరు చేయించుకోగలను. యాభై రూపాయలు లభ్యమైతే ఓ చీర తీసుకెళ్ళి, పండగకు పుట్టింటికి వచ్చివున్న మూడోచెల్లెల్ని అత్తగారింటికి తరలించగలను.

అవసరాలన్నింటికీ సరిపోయి, యింకా నాలుగు రూకలు చేతిలో మిగిలే అవకాశం ఒకటి కళ్ళముందర కనబడుతుండగా దాన్ని నేనెందుకు వదులుకోవాలి? పేరెందుకు, కూరొండుకోడానికా? నీతెందుకు, పాతర వేసి వూరగాయ పెట్టుకోడానికా? మంచి చెడ్డల విచక్షణచేస్తూ కూచోడమెందుకు, మంచి ముహూర్తాలు కాస్తా దాటిపోవడానికా? వెయ్యిమాటలెందుకు? 'బహుభంగుల విత్తమె మాకు మేలు!' చేస్తున్న పనికి వెనుకనున్న రీతినీ, నీతినీబట్టి కాకుండా ఆ పని మూలంగా గడించగలుగుతున్న రూపాయల మొత్తాన్నిబట్టి మాత్రమే మనిషికి విలువ లెక్కగట్టబడుతున్న సమాజంలో ఆదర్శాలను వల్లిస్తూ కూచోడం అవివేకం. కాకపోతే

యితడు, ఈ మొదలియారు లాభసాటి పనులు చేయడం నీచేత నేమవుతుందని నన్ను ఈసడిస్తాడా? నేనతడి మాటను సవాలుగానే స్వీకరింపదలచుకున్నాను.

ఆసుపత్రి ఆవరణలో ఒక వేప చెట్టుంది. నీడ కదిలికనుబట్టి వేపచెట్టు క్రింద తావు మార్చుకుంటూ సాయంకాల మయ్యేసరికి యిరవై పుల్‌స్కావు పేజీల నిండుగా వో రచనను దట్టించేశాను. 'కాచుకోరా మురళీ! మాదర్చోద్ దేవుడికి యిదిగో గోదర్చోద్ పత్రి' అనుకున్నాను.

ప్రయాణాన్ని గురించి మళ్ళీ ఏకరువు పెట్టను. ఎలా వెళ్ళాలో అలాగే వెళ్ళాను. ఎక్కడ దిగాలో అక్కడే దిగాను. ఇంటికి మాత్రం వెళ్ళలేదు. కార్యాలయంలోనే మురళిని సంధించాను.

నన్ను చూడగానే మురళిలో ఎందుకో తొట్రుబాటు కనిపించింది. 'ఇదేమిటోయ్ శేఖరం! ఎప్పుడు రావడం? ఇంటి కెళ్ళలేకపోయావా? ఇక్కడి కెందుకొచ్చావురా బాబూ!' అన్నాడు.

'వచ్చిన పని చెబుతానుగానీ, ముందు నువ్వు కూచో; తరువాత నన్ను కూచోనివ్వు' అన్నాను.

కుశల ప్రశ్నలు ముగిశాక ఏవో కబుర్లు మొదలెట్టబోయాడు మురళి. వాటిని వినే ఆసక్తి నా కెక్కడిది? సూటిగా అసలు విషయంలోకి చొచ్చుకు పోదలుచుకుని 'మరైతే నువ్వు చేస్తున్న పనిని గురించి నాకొక మాట వ్రాసి వుంటే నీదరే పోయింది మురళీ? అందులో పాలుపంచుకోడానికి నేను బొత్తిగా తగననా నీ అభిప్రాయం?' అన్నాను.

మురళి గబాలున లేచి నిల్చున్నాడు. నా చేతులు రెండింటినీ తన చేతుల్లోకి తీసుకుంటూ 'అంత మాటనకురా శేఖరం! నిన్నిందులో పాలు పంచుకో మని నేనెలా అడగగలన్రా? నువ్వు దీనికి రాయవు. ఒకవేళ రాశావుబో, నేను వేసుకుంటానా? నేను తింటున్నది గడ్డి కాదే! ఎంత చెడినా నాలో నరవాసనలింకా మిగిలే వున్నాయిరా బాబూ!' అన్నాడు.

నాకు ఏడుపొచ్చినంత పనయింది! నా అంతట నేను నా గాడిద బరువును వదిలించుకోవాలనుకున్నాను. దించుకుంటాను బాబో అని మొత్తుకున్నాను. బాల్యమిత్రుడే వినిపించుకోలేదు. ఇంక మొర వినిపించుకునే నాథుడెవరు? కొందరి కొందరి జన్మరాత యింతేనేమో?!

♦ ఆంధ్రపత్రిక, సంవత్సరాది సంచిక, 1970 ♦